

HRVATSKA NARODNA BANKA

Sektor bonitetne regulative i nadzora banaka

OČITOVANJE NA EKSPERTIZU EKONOMSKOG INSTITUTA U ZAGREBU

U dijelu domaćih medija Hrvatska narodna banka je u posljednje vrijeme izložena napadima koji se temelje na teorijama zavjere i koji kao dokaz postojanja scenarija smišljenog i planiranog eliminiranja većeg broja manjih banaka navode Ekspertizu Ekonomskog instituta u Zagrebu (u nastavku teksta: Ekspertiza) u sporu između tužitelja FIMA d.o.o. Varaždin i PIF PLETER d.d. Varaždin protiv tuženika Istarske banke d.d. Pula (u nastavku teksta: Banka). Hrvatska narodna banka je upoznata sa navedenom Ekspertizom, ali do sada nije reagirala na njezin sadržaj, jer nije željela utjecati na sudski spor koji je u tijeku. Međutim, s obzirom da su dijelovi navedene Ekspertize koji sadrže neistinite tvrdnje vezane uz rad Hrvatske narodne banke objavljeni u tisku, radi objektivnog i istinitog informiranja javnosti ocijenili smo potrebnim reagirati.

Ekspertiza koju su izradili dr. sc. Slavko Kulić i dr. sc. Stjepan Tadijančević napisana je temeljem Rješenja Trgovačkog suda u Rijeci posl. br. VI P-167/01 od 5. svibnja 2003. kojim je određeno izvođenje dokaza financijsko-knjigovodstvenim vještačenjem. Prema nalogu suda vještačenjem se trebalo utvrditi da li se godišnje financijsko izvješće Banke za 1999. godinu temeljilo na tada važećim pozitivnim propisima, te, ukoliko se utvrde propusti u primjeni zakonskih propisa, da li su takvi propusti bitno utjecali na valjanost financijskog izvješća Banke. Vještačenje je povjereno Ekonomskom institutu u Zagrebu, koji je za voditelja tima vještaka odredio dr. sc. Slavka Kulića. Dana 29. rujna 2003. tim vještaka sačinio je Ekspertizu, koju je Trgovački sud u Rijeci dostavio Novoj banci d.d. kao pravnom slijedniku Banke. Po primitku iste Nova banka d.d. 8. siječnja 2004. argumentirano se očitovala na Ekspertizu, te je Ekonomski institut 29. siječnja 2004. dostavio Trgovačkom sudu u Rijeci odgovor na navedeno očitovanje. Stoga se vještvo sastoji od Ekspertize od 29. rujna 2003. i očitovanja Ekonomskog instituta od 29. siječnja 2004. (u nastavku teksta: Očitovanje).

Autori Ekspertize su zaključili da je Banka u računu dobiti i gubitka umjesto prikazanog gubitka za 1999. godinu u iznosu od 105 milijuna kuna trebala iskazati dobit od 14 milijuna kuna. Takav zaključak vještaci temelje na (pogrešnom) tumačenju da je Banka posebne rezerve za pokriće identificiranih gubitaka i rezerve za potencijalne gubitke za koje iskustvo govori da postoje u portfelju trebala iskazati izravno kao zadržane zarade, a ne kao rashode u računu dobiti i gubitka. Pri tome Ekspertiza i Očitovanje obiluju nečuvenim pretpostavkama prema kojima je Hrvatska narodna banka svojim propisima i odlukama pogodovala budućim vlasnicima Banke, te kako je prodaja većinskog paketa dionica Banke dio, kao što to kažu vještaci "scenarija ciljanog uklanjanja tzv. malih banaka s rizičnim plasmanima i potencijalnim gubicima utemeljen na (ras)prodaji najvećih hrvatskih banaka". Takvi navodi o teoriji zavjere čine veliki dio nalaza i mišljenja vještaka (naročito u Očitovanju), no cilj našeg očitovanja nije raspravljanje o toj teoriji, već ispravljanje iskrivljenih prikaza i pogrešnih zaključaka Ekspertize i Očitovanja, koji se nazivaju vještačenjem, iako ne zadovoljavaju elementarne stručne zahtjeve takvih analiza.

Očitovanje na dio Ekspertize pod naslovom "Terminska i terminološka neusklađenost"

Umjesto da u skladu sa nalogom suda provjeri da li su financijska izvješća Banke za 1999. godinu utemeljena na važećim propisima, tim vještaka upustio se u teoretsku raspravu o terminološkoj (ne)usklađenosti različitih propisa koji reguliraju formiranje i knjigovodstveni tretman posebnih rezervi banaka za osiguranje od gubitaka. Iako je točno da, prvenstveno zbog razlika u prijevodu na hrvatski jezik, različiti propisi koriste različitu terminologiju ("rezerviranja", "vrijednosna usklađenja", "posebne rezerve za gubitke"), cilj svih propisa je realno iskazivanje vrijednosti imovine, obveza i kapitala, te financijskih rezultata banke i unatoč različitim izrazima nema sumnje da se radi o istom sadržaju. Na kraju ovog dijela Ekspertize vještaci navode da je svrha rasprave o terminologiji uvid u terminološku i stručnu neusklađenost između samih Međunarodnih računovodstvenih standarda (u nastavku teksta: MRS), a time i Zakona o računovodstvu i Zakona o bankama i određenih podzakonskih propisa Hrvatske narodne banke. Ovdje treba napomenuti da je usklađenost MRS-eva i Zakona o računovodstvu u nadležnosti Hrvatskog odbora za računovodstvene standarde, a da i sami vještaci u raznim dijelovima Ekspertize rabe različite pojmove.

Vještaci navode da je Glavna skupština Banke sa zakašnjenjem usvojila financijska izvješća za 1999. godinu. Ovdje je važno napomenuti da su razlog tomu izvanredne okolnosti u kojima se našla Banka. Naime, nakon što je Hrvatska narodna banka 22. ožujka 2000. imenovala privremenog upravitelja Banke, Vlada RH donijela je 6. travnja 2000. Odluku o izdavanju zamjenskih obveznica za restrukturiranje gospodarstva izdanih sukladno Zakonu o izdavanju obveznica za restrukturiranje gospodarstva, primjenom koje je Banka ostvarila izvanredne prihode u 1999. godini, čime su se smanjili potencijalni gubici Banke i prestali razlozi za imenovanje privremenog upravitelja. Tek tada je imenovana nova uprava Banke koja iz objektivnih razloga nije bila u mogućnosti izraditi nova financijska izvješća u zakonskom roku. Naime, s obzirom da je za izradu i reviziju financijskih izvješća bilo potrebno određeno vrijeme, a Glavna skupština se saziva najmanje 30 dana prije održavanja, uprava Banke nije mogla do 30. lipnja 2000. podnijeti na usvajanje Glavnoj skupštini Banke financijska izvješća Banke za 1999. godinu. Da su zaista proveli vještačenje, vještacima bi ove činjenice bile poznate.

Očitovanje na dio Ekspertize pod naslovom "Institucionalni okvir ili sistemski aspekt valjanosti izvješća"

Vještaci su ustvrdili da su podzakonski propisi Hrvatske narodne banke koji su bili na snazi u vrijeme sastavljanja financijskih izvješća Banke za 1999. godinu (Odluka o kontnom planu za banke i Odluka o raspoređivanju plasmana i izvanbilančnih rizičnih stavki i utvrđivanju izloženosti banke – obje objavljene u Narodnim novinama 32/99) suprotni MRS-evima, te da postoji navodna neusklađenost između točke 44 i 45 MRS-a 30, zbog čega su rezerviranja po njihovom tumačenju trebala biti tretirana kao zadržana dobit, a ne kao trošak. Ovdje treba objasniti da je točka 44 MRS-a 30 standard, a da ga točke 45 do 49 samo pojašnjavaju. Točka 44 MRS-a 30 propisuje: "Svaki rezervirani iznos, kad je riječ o gubicima po zajmovima i predujmovima uz one gubitke koji su posebno identificirani ili potencijalne gubitke za koje iskustvo ukazuje da su prisutni u portfelju zajmova i predujmova, treba obračunati kao raspodjela zadržanih zarada" (izvor: "Međunarodni računovodstveni standardi 2000." u izdanju Hrvatske zajednice računovođa i financijskih djelatnika). Ključna riječ za tumačenje ovog standarda je "uz" (u engleskom izvorniku "in addition to"), što znači "osim", "pored",

"povrh" i sl. Zatim točka 45 objašnjava one gubitke po zajmovima i predujmovima koji su u točki 44 navedeni iza riječi "uz". Točka 46 objašnjava da se **povrh** onih gubitaka koji su posebno identificirani i potencijalnih gubitaka za koje iskustvo kazuje da su prisutni i u portfelju zajmova i predujmova (dakle, onih поближе opisanih u točki 45), lokalne okolnosti ili zakonodavstvo mogu zahtijevati ili dopuštati banci formiranje rezervacija za gubitke po zajmovima i predujmovima čije terećenje znači određivanje zadržanih zarada. Ovdje je također ključna riječ "povrh" (u engleskom izvorniku "in addition to").

To znači da po MRS 30 postoje dvije vrste rezervi za gubitke:

1. one pojašnjene točkom 45 MRS-a 30 koja se priznaju kao rashod i terete prihod obračunskog razdoblja i sastoje se iz rezervi za posebno identificirane gubitke i rezervi za potencijalne gubitke za koje iskustvo kazuje da postoje u portfelju, te
2. one pojašnjene točkom 46 MRS-a 30, koje se obračunavaju kao raspodjela zadržane dobiti i formiraju iz te dobiti i koje predstavljaju rezervu ("amounts set aside"), a koje mogu biti propisane nacionalnim propisima.

Vještaci tvrde kako su "rezerviranja u 1999. godini najvećim dijelom naložena od kontrole Hrvatske narodne banke, te je stoga potrebno na iste primijeniti točku 46 MRS-a 30". Ova tvrdnja nije točna, jer su rezerviranja koja su utvrđena izravnim nadzorom utvrđena u skladu s točkom 44 i 45 MRS-a30 kao umanjene plasmana (prije definirana kao gubici koji su posebno identificirani i oni za koje iskustvo pokazuje da su prisutni u portfelju), a ne prema točki 46 MRS-a 30.

Nadalje, iz točke 45 MRS-a 30 nedvojbeno proizlazi da se ova rezerviranja za identificirane gubitke i za potencijalne gubitke koji nisu posebno identificirani, ali za koje iskustvo ukazuje da postoje u portfelju (u nastavku teksta: posebne rezerve) iskazuju kao rashod i terete prihode, te da je, slijedom toga, račun dobiti i gubitka za kraj 1999. godine utvrđen Ekspertizom u potpunosti neutemeljen. Štoviše, nameće se pitanje kako su vještaci mogli iz dobiti za 1999. godinu, koju su odredili u iznosu od 14 milijuna kuna, formirati rezerviranja u iznosu od 119 milijuna kuna? K tome, istovremeno je u bilanci Banke postojao preneseni gubitak iz prethodnog razdoblja u iznosu 75 milijuna kuna. Dakle, vještaci pokušavaju iz nepostojeće zadržane zarade formirati posebne rezerve za pokriće nastalih gubitka u kreditnom portfelju, što je nemoguće. Izdvajanje rezervi iz nepostojeće zarade je alkemija, a ne objektivno financijsko izvješćivanje o poslovanju banke.

Vještaci su, zaključujemo, u ovom dijelu Ekspertize pokazali da ne razumiju ni cilj ni djelokrug Međunarodnih računovodstvenih standarda, te da su im strana strukovna pravila koja se odnose na financijsko izvješćivanje banaka.

Iz tumačenja vještaka proizlazi da su samo oni u pravu, dok su Hrvatska narodna banka, revizori banaka i sve banke u Hrvatskoj pogrešno tumačili propise, što bi značilo da su financijska izvješća svih banaka bila sastavljena suprotno MRS-ovima, te da stoga ne daju vjerodostojan iskaz imovine, obveza i financijskih rezultata banaka.

Vještaci navode da su podzakonski akti Hrvatske narodne banke u suglasju s Zakonom o bankama, ali da nisu u suglasju sa Zakonom o računovodstvu i MRS-evima. Neutemeljenost ove tvrdnje potkrepljuju sljedeće činjenice: člankom 52 tada važećeg Zakona o bankama (NN br. 161/98) bilo je propisano da se "poslovne knjige i financijska izvješća sastavljaju sukladno propisima o računovodstvu i računovodstvenim standardima, ako ovim Zakonom nije drugačije određeno". Odredbe koje su bile specifične za banke u odnosu na Zakon o računovodstvu su samo one koje su se odnosile na rokove sastavljanja i dostavljanja temeljnih financijskih izvještaja.

Upravo suprotno od tvrdnje vještaka, Hrvatska narodna banka u svrhu jednoobraznosti primjene MRS-a i jednoobraznosti izvještavanja svih banaka donosi (kao i supervizori banaka u drugim zemljama) podzakonske propise temeljem kojih su banke obvezne donijeti svoje računovodstvene politike kojih se dosljedno trebaju pridržavati u procjeni rezerviranja. Za izvješća Banke koja su predmet vještačenja primjenjivala se Odluka o raspoređivanju plasmana i izvanbilančnih rizičnih stavki i utvrđivanju izloženosti banke, koja se temeljila na odredbama MRS-a 30. Nadalje, Hrvatska narodna banka kao zakonsko nadzorno tijelo prihvatila je i primjenjuje temeljna načela (standarde) nadzora banaka koji su prihvaćeni od većine država. Hrvatska narodna banka je od svibnja 1997. godine članica Banke za međunarodna poravnanja, čiji je Odbor za nadzor banaka u rujnu 1997. objavio Osnovna načela djelotvornog nadzora banaka. U skladu s navedenim načelima Hrvatska narodna banka kao tijelo ovlašteno za nadzor banaka donosi podzakonske propise i prikuplja i analizira podatke banaka. Iz jednog od načela proizlaze i sljedeće obveze u nadzoru banaka: "Da bi se osiguralo da informacije koje šalje banka budu po svojoj prirodi usporedive i svojim sadržajem jasne, nadzorna agencija treba dati naputke o izvješćivanju kako bi se na jasan način usvojili računovodstveni standardi koji će se koristiti kod pripremanja izvješća. Ovi standardi trebaju se temeljiti na računovodstvenim principima i pravilima koja iziskuju široko međunarodno prihvaćanje, te su posebno usmjereni na bankovne institucije" (citat iz Osnovnih načela djelotvornog nadzora banaka).

Dakle, neosporno je da su pozakonski akti Hrvatske narodne banke usklađeni s Zakonom o bankama i sa Zakonom o računovodstvu, a uz to se temelje na supervizorskim standardima (koje Ekspertiza nije niti uzela u obzir).

Na kraju valja naglasiti da u Ekspertizi za financijske izvještaje Banke za 1999. godinu nije utvrđeno da su netočni, nego samo da su rezerviranja trebala biti prikazana u bilanci kao nepostojeća zadržana zarada (po vještacima prikazana kao negativna zadržana zarada), što smatramo pogrešnim i nestručnim. I pored takvog prikazivanja Ekspertiza je iskazala istu visinu dioničkog kapitala Banke kao i izvješća Banke.

Očitovanje na dio Ekspertize pod naslovom "Osvrt na autonomnost podzakonskih akata Hrvatske narodne banke"

Tumačeći Odluku o raspoređivanju plasmana i izvanbilančnih rizičnih stavki i utvrđivanju izloženosti banke (NN 32/99, 64/99, 101/00) vještaci iz konteksta izvlače samo jedan od kriterija za klasifikaciju plasmana, i to broj dana kašnjenja dužnika u podmirenju obveza prema banci, dok svjesno ignoriraju ostale propisane elemente iz točke V navedene Odluke (dužnikova kreditna sposobnost, urednost podmirivanja obveza i kvaliteta instrumenata osiguranja, pri čemu se kod procjene kredite sposobnosti dužnika procjenjuje karakter dužnika, tj. statusne osobne i ekonomske značajke i kvaliteta i stručnost managementa, kapital dužnika, imovinska snaga dužnika, uključujući njegovu mogućnost stvaranja budućih novčanih priljeva za otplatu duga, likvidnost i profitabilnost, opći uvjeti poslovanja i perspektiva dužnika, odnosno uvjeti poslovanja i ekonomski položaj gospodarske grane odnosno djelatnosti dužnika). Vještaci tvrde da uprava nije samostalna prilikom procjene rizičnosti plasmana, dok točka V navedene odluke upravo propisuje da su uprave banaka dužne donijeti interni sustav raspoređivanja plasmana, i to u roku od 90 dana od stupanja odluke na snagu. Ovime je Hrvatska narodna banka obvezala uprave banaka da utvrde svoje vlastite detaljnije kriterije u okviru kriterija zadanih MRS-evima i podzakonskim propisima Hrvatske narodne banke.

Naime, Hrvatska narodna banka propisuje samo smjernice i minimalne kriterije, radi ujednačenosti primjene kod svih banaka i jednoobraznosti izvješćivanja o naplativosti plasmana (radi omogućavanja usporedivosti svih banaka), dok je sama razrada kriterija i procjena kvalitete plasmana u nadležnosti uprave banke. Iz navedenog proizlazi da vještaci ne razlikuju smjernice (koje donosi Hrvatska narodna banka), politike za procjenu imovine i obveza (koje donosi uprava banke) od same procjene. Vještaci očito nisu upoznati sa točkama 20 do 22 MRS-a 1, koje propisuju obvezu managementa, dakle uprave, da donesu računovodstvene politike i to prema određenim smjernicama.

Vještaci također tvrde da u većini razvijenih zemalja ne postoje posebna pravila niti propisi koji reguliraju visinu posebnih rezervi s naslova gubitka (rashoda) po zajmovima i predujmovima. Ta tvrdnja ne stoji, jer sustave za klasifikaciju plasmana prema rizičnosti, što podrazumijeva izdvajanje posebnih rezervi, od 12 najrazvijenih zemalja ima njih 9: Japan, Kanada, Francuska, Njemačka, Italija, Luksemburg, Švedska, SAD i Belgija (Izvor: «Loan Review, Provisioning and Macroeconomic Linkages», radni materijal odjela Monetary and Exchange Affairs Department, IMF, November 2000).

Nadalje, nije primjereno uspoređivati bankovne sustave razvijenih zemalja i bankovni sustav kakav smo imali u Hrvatskoj 1998. i 1999. godine. Bankovna kriza u Hrvatskoj kulminirala je 1999. godine, kada je, uglavnom zbog gubitaka proizašlih iz nenaplativih plasmana, otvoren stečajni postupak nad sedam banaka (Gradska banka d.d., Osijek, Glumina banka d.d., Zagreb, Ilirija banka d.d., Zagreb, Komercijalna banka d.d., Zagreb, Neretvansko-gospodarska banka d.d., Ploče, Promdei banka d.d., Zagreb i Županjska banka d.d., Županja). Propisivanje visine posebnih rezervi naročito je karakteristično je za tranzicijske države, u kojima se bankovni sustavi još razvijaju i čiji propisi prate razvoj i osposobljavanje banaka za potpuno samostalno određivanje načina procjene visine posebnih rezervi za potencijalne gubitke po plasmanima. Tako npr. Češka ima propisana tri postotka posebnih rezervi – 20, 50 i 100%, Slovačka četiri – 20, 50, 95 i 100%, itd.

Nadalje, vještaci optužuju Hrvatsku narodnu banku da je donosila propise kojima je pretjerano povećala posebne rezerve banaka, a istovremeno navode da su kod drugih banaka u 1999. godini te rezerve smanjene, a samo kod Banke povećana. Kao dokaz toj tvrdnji autori su u Ekspertizi prikazali podatke u obliku tabele sa prikazom posebnih rezervi, aktive, prihoda, odnosa rezerviranja i prihoda i odnosa rezerviranja i aktive za Banku i za bankovni sustav. Međutim, u toj su tabeli vještaci pomiješali podatke iz računa dobiti i gubitka i bilance stanja, jer su u kao posebne rezerve prikazali podatak o troškovima rezervacija za gubitke iz računa dobiti i gubitka, odnosno 1.898 milijuna kuna za 1999. godinu, odnosno 1.298 milijuna kuna za 2000. godinu. Prema podacima iz Biltena o bankama br. 1 iz ožujka 2001. (dostupnog na Internet stranicama Hrvatske narodne banke), posebne rezerve za identificirane i neidentificirane gubitke za 1999. i 2000. godinu na razini bankovnog sustava Republike Hrvatske iznosile su daleko više: 9.486 milijuna kuna u 1999. i 9.879 milijuna u 2000. godini. Međutim, kvalitetu plasmana neke banke pokazuje odnos posebnih rezervi prema ukupnim plasmanima. Prema podacima Hrvatske narodne banke taj pokazatelj na razini bankovnog sustava nije imao velikih oscilacija i u 1999. godini iznosio je 8,08%, a u 2000. godini 8,9%.

Vještaci svoju tvrdnju o pretjerano velikim rezervacijama nisu dokazali nijednim konkretnim primjerom. Da su pregledali barem uzorak kreditnog portfelja koji je pregledan u izravnom nadzoru od strane Hrvatske narodne banke, te da su ga procijenili na osnovu analize boniteta pojedinačnih dužnika banke, vještaci bi sigurno došli do istog zaključka: da je banka pogrešno procijenila plasmane i na temelju takve pogrešne procjene formirala nedostatne posebne rezerve za pokriće prisutnih gubitka u kreditnom portfelju. Tada bi se morali složiti sa činjenicom da financijska izvješća koja je sastavljala uprava banke nisu istinito prikazivala vrijednost imovine i kapitala banke, što je upravo utvrđeno izravnim nadzorom Hrvatske

narodne banke. Isto je potvrđeno i od strane revizora Banke za 1999. godinu, PriceWaterhouse Coopers-a.

Ekspertiza je zatim kontradiktorna: u ovom dijelu Ekspertize tvrdi se da su rezerviranja bila prevelika (iako sami vještaci ne utvrđuju kolika bi trebala biti), dok su u drugom poglavlju Ekspertize, u Skraćenoj bilanci, prikazali nepostojeću zadržanu zaradu u iznosu od 119 milijuna kuna, što je upravo iznos troškova rezerviranja za posebne rezerve utvrđen izravnim nadzorom Hrvatske narodne banke.

U Ekspertizi se navodi da su podzakonski akti Hrvatske narodne banke o formiranju posebnih rezervi značajno utjecali na vrijednost dionica Banke. Kao dokaz se spominje zapisnik o izravnom nadzoru poslovanja Banke, u kojem je Hrvatska narodna banka utvrdila da su "dionice iz portfelja Istarske banke tijekom 1999. godine prodavane po 790 kuna, dok je dokapitalizacija od strane Dalmatinske banke kao "strateškog partnera" provedena na način da su dionice iz ove emisije prodavane po 150 kuna po komadu" (citat iz Ekspertize). Ovdje vještaci čak koriste krivi izraz, jer se ne radi o dionicama iz portfelja Banke, već o vlastitim dionicama Banke. Vještaci očito ne znaju da cijenu dionica ne određuje samo financijsko izvješće banke na neki određeni dan, nego da se kod kupnje većeg broja dionica radi posebna procjena (pri čemu se uzimaju u obzir sve poznate okolnosti prije same kupnje, a investitor u pravilu procjenjuje da li tom kupnjom dionica kupuje buduće zarade), a najvažnije je, što se u Ekspertizi ne navodi, da se u ovom slučaju nije radilo o tržišnoj transakciji. Naime, kako je javnosti već poznato, kupoprodaje dionica uopće nije bilo (što je također konstatirano u zapisniku o izravnom nadzoru) nego je u zamjenu za nenaplativa potraživanja prema Globus grupi Banka preuzela vlastite dionice po 500 kuna, da bi ih zatim prodala po 790 kuna na kredit tvrtkama u vlasništvu lokalne uprave i samouprave. To znači da transakcija nije imala novčani tijek, da je obavljena dogovorom radi osposobljavanja banke za normalno poslovanje i da nije bila motivirana ekonomskim interesima.

Čak i da se radilo o tržišnoj transakciji, vještaci bi trebali biti svjesni da se navedena kupnja dionica dogodila godinu i pol dana prije dokapitalizacije Banke i da su se upravo u tom vremenu razvili problemi u njenom poslovanju, od kojih je sigurno najznačajnija nelikvidnost Banke (proizašla iz nemogućnosti Banke da naplati dospjela potraživanja i nemogućnosti prodaje ulaganja). Ta nelikvidnost dovela je do sumnje u stabilnost poslovanja Banke, što je utjecalo na procjenu vrijednosti njenih dionica. Međutim, treba napomenuti da Hrvatska narodna banka nema niti treba imati utjecaja na ovakve međusobne odnose dioničara kada se radi o kupoprodaji i vrijednosti dionica.

Prema tumačenju vještaka Hrvatska narodna banka je svojom Odlukom o načinu rješavanja neusklađenosti podzakonskih akata Hrvatske narodne banke i Međunarodnih računovodstvenih standarda (NN 107/01) neizravno priznala neusklađenost svojih podzakonskih akata i MRS-ova, te u dokaz toj tvrdnji pribjegavaju pogrešnom citiranju navedene Odluke. U Ekspertizi se citira samo treća točka navedene odluke (koja definira na koje se podzakonske akte navedena odluka odnosi), dok se uopće ne spominje druga točka, koja glasi:

"Pod međunarodnim računovodstvenim standardima iz točke I. ove Odluke podrazumijevaju se:

1) Međunarodni računovodstveni standard 39 Financijski instrumenti – priznavanje i mjerenje.

2) Međunarodni računovodstveni standardi 18, 21, 25, 27, 28, 30, 31, 32 i 38, u dijelu u kojem su ovi standardi izmijenjeni uslijed izdavanja Međunarodnog računovodstvenog standarda 39 Financijski instrumenti – priznavanje i mjerenje."

Naime, navedena odluka donesena je radi izbjegavanja neusklađenosti sa novim standardom 39 i nema nikakve veze sa tumačenjem vještaka niti predmetom vještačenja jer je primjena MRS-a 39 počela tek od 1. siječnja 2001. Ova odluka upravo dokazuje suprotno od onog što tumače vještaci, jer je i donesena da bi se postojeće odluke prilagodile naknadnim izmjenama MRS-ova, odnosno novim MRS-ovima.

Očitovanje na dio Ekspertize pod naslovom "Apodiktički vrijednosni sud"

Vještaci u ovom dijelu daju svoj sud "da financijsko izvješće Banke za 1999. godinu nije bilo utemeljeno na tada važećim zakonskim propisima, te da je propust u primjeni zakonskih propisa bitno utjecao na valjanost izvješća".

Taj sud ničim nije potkrijepljen (nijednim primjerom o kojem se to propisu radi i u kojem dijelu je ta valjanost upitna). Da bi dokazali svoje mišljenje, vještaci iznose tvrdnje od kojih većina nema nikakve veze s predmetom vještačenja, a neke zapravo dokazuju suprotno od onoga što žele dokazati. Na primjer, vještaci navode da su rashodi Banke u 2000. godini nakon promjene vlasničke strukture smanjeni u odnosu na 1999. godinu 7,5 puta. Ovo upravo govori suprotno i dokazuje da vještaci ne razlikuju troškove po računu dobiti i gubitka i iznos rezervi u bilanci. Navedeni rashodi odnose se na gubitke tekuće godine i samo dokazuju da se u portfelju plasmana stanje pogoršalo, jer su unatoč već identificiranim gubicima evidentirani novi. Dakle, ovo upravo dokazuje (pod uvjetom da u 2000. godini nije bilo značajnih promjena u kreditnom portfelju Banke) da su posebne rezerve na dan 31.12. 1999. ispravno utvrđene.

Vještaci navode da je Hrvatska narodna banka u veljači 1999. odobrila Banci kratkoročni kredit za likvidnost, te se pitaju da li je kredit bio opravdan, ako je stanje u Banci bilo tako loše, te koliko je visoka kamata za taj kredit utjecala na dodatno pogoršanje stanja u Banci. Vještaci bi trebali znati da se kredit za likvidnost odobrava bankama koje imaju ozbiljnih problema sa likvidnošću, ali koje su još uvijek solventne. Tek je izravnim nadzorom Hrvatske narodne banke utvrđeno da je stanje u banci gore nego što je to proizlazilo iz izvješća koja je Banka dostavljala, što je utvrđeno i zapisnikom.

Prema tumačenju vještaka Hrvatska narodna banka je slala privremene upravitelje da bi eliminirala banke sa tržišta, dok je istina upravo obrnuta: privremeni upravitelji bili su zadnji pokušaj da se banke osposobe za normalan rad u skladu sa pozitivnim propisima, a imenovani su u banke nakon što su se za to stekli zakonom propisani uvjeti. Podsjećamo i da je u obzirom na stanje u Banci, u skladu s člankom 82. Zakona o bankama Hrvatska narodna banka je imala samo dvije mogućnosti: imenovanje privremenog upravitelja ili podnošenje prijedloga za otvaranje stečajnog postupka nad Bankom. Također, nije točna tvrdnja vještaka da su sve banke u kojima su bili privremeni upravitelji završile u stečaju.

Konačno, što se tiče tvrdnje da je Odluka o raspoređivanju plasmana i izvanbilančnih rizičnih stavki i utvrđivanju izloženosti banke 2000. godine izmijenjena tako da su kriteriji raspoređivanja plasmana ublaženi, čime je omogućeno prihodovanje s osnova ukidanja ranije stvorenih rezerviranja i ostvarivanje značajne dobiti u razdoblju kada su određene banke promijenile vlasnike, možemo reći da je osnovni razlog njene izmjene i dopune bilo detaljnije objašnjavanje određenih pojmova. "Ublažavanjem" navedene odluke moglo bi se tumačiti omogućavanje alternativne primjene kriterija za raspoređivanje plasmana u rizičnu skupinu "A" (umjesto ranije propisane kumulativne primjene svih propisanih kriterija), ali samo pod određenim striktno propisanim uvjetima. Međutim, istovremeno se može govoriti i o pooštavanju pojedinih odredbi, jer se selektivno određuje rok u kojem dospjeli plasmani

osigurani prvorazrednim instrumentima mogu ostati raspoređeni u rizičnu skupinu "A" (dok su prema prvoj odluci svi plasmani osigurani prvorazrednim instrumentima mogli ostati u rizičnoj skupini "A" i nakon dospijeca do aktiviranja instrumenata, ako su oni aktivirani u roku od 60 dana nakon isteka roka za naplatu potraživanja). Ostale izmjene odnose se na preciznije definiranje pojedinih pojmova i ne utječu na promjenu klasifikacije plasmana. S obzirom da su plasmani Banke koji su doveli do tako velikih posebnih rezervi uglavnom bili raspoređeni u niže rizične skupine (navedena odluka je propisivala raspoređivanje plasmana u pet rizičnih skupina, od "A" do "E"), izmjena Odluke nije mogla utjecati na poboljšanje strukture plasmana i time smanjenje posebnih rezervi po toj osnovi. Bez detaljnije analize (koju vještaci nisu napravili) ne može se paušalno ocijeniti da je zbog izmjene odluke došlo do oslobađanja velikih rezerviranja, tim više što podaci na razini bankovnog sustava ne govore u prilog takvoj tvrdnji.

Osvrnimo se, na kraju, i na tvrdnju vještaka da je njihov sud nepobitan. Ona govori da nisu upoznati sa ulogom vještaka u parničnom postupku. Naime, prema Zakonu o parničnom postupku nalaz i mišljenje vještaka ne obvezuju sud, štoviše, sud može naložiti i novo vještačenje, što znači da se nalaz i mišljenje vještaka nikako ne mogu smatrati neoborivim dokazom. Kad bi nalaz i mišljenje vještaka bio apodiktički vrijednosni sud, kojeg nitko ne može dovesti u pitanje, vještaci bi preuzeli ulogu najviše sudske instance (a i sudske presude se mogu pobijati pravnim lijekovima). K tome, činjenice na kojima vještaci temelje svoj sud netočne su, metode korištene u vještačenju upitne su s aspekta struke, pa onda i sud gubi na vrijednosti, a autori na vjerodostojnosti.

Kao što je naprijed navedeno, osim Ekspertize, vještvo sadrži još jedan dokument: Očitovanje od 29. siječnja 2004. U njemu vještaci kratko odgovaraju na očitovanje Nove banke d.d. na Ekspertizu, uglavnom ne iznoseći argumente u obranu svojih konstatacija, već ocjenjujući da osobe koje su pisale to očitovanje ne poznaju osnovne ekonomske i računovodstvene kategorije. Vještaci nisu ni odgovorili, a kamo li pobili ijedan argument kojim je Nova banka d.d. dokazala neutemeljenost i nestručnost Ekspertize. Međutim, veći dio ovog dokumenta posvetili su razvijanju teorije zavjere prema kojoj je Hrvatska narodna banka, odnosno njezino rukovodstvo, sudjelovalo u nekakvoj uroti sa nedefiniranim centrima financijske moći, da bi se umjetno kreiranim gubicima banaka razvlastili njihovi dioničari i banke jeftino prodale strancima. Pri tome se detaljno obrazlaže uloga i način rada privremenih upravitelja, te se tvrdi da upute Hrvatske narodne banke za rad privremenih upravitelja "ukazuju na paralelnost ili liniju dvostrukog upravljanja, što je bilo u neku ruku izigravanje ili zaobilaženje Zakona o bankama, poništavanje ovlasti uprava, nadzornih odbora i skupština dotičnih banaka".

Što se tiče tvrdnje o zaobilaženju Zakona o bankama, upravo je Zakon o bankama koji je bio na snazi u to vrijeme u članku 84. propisivao da dostavom odluke o imenovanju privremenog upravitelja banci prestaju sve ovlasti uprave, nadzornog odbora i glavne skupštine banke, koje istodobno preuzima privremeni upravitelj. U istom je članku bilo propisano da je privremeni upravitelj za svoj rad odgovoran Hrvatskoj narodnoj banci.

Zanimljivo je da vještaci brane dioničare Banke (odnosno, konkretno, tužitelja iz sudskog postupka spomenutog u uvodnom dijelu našeg očitovanja) i njihova vlasnička prava zanemarujući činjenicu da je temeljni kapital banaka znatno manji od deponiranog novca klijenata te da banke zapravo posluju s novcem štediša koji su im poklonili povjerenje. Upravo zato su banke u posebnom režimu nadzora, regulirano je upravljanje rizicima u njihovom poslovanju, propisan je niz odobrenja i suglasnosti bez kojih banke ne mogu poslovati. Vještaci zanemaruju činjenicu da je prema članku 82. Zakona o bankama Hrvatska narodna banka mogla imenovati privremenog upravitelja tek kada je utvrdila da su

potencijalni gubici banke, koji proistječu iz rizičnih plasmana i odgovarajućih izvanbilančnih stavki određenog stupnja naplativosti veći od jamstvenog kapitala banke i u slučaju kada je banka nesposobna za plaćanje, te da je alternativa imenovanju privremenog upravitelja bila otvaranje stečajnog postupka nad bankom. U ovom konkretnom slučaju imenovan je privremeni upravitelj, upravo zato da se Banka osposobi za normalno poslovanje, što je na kraju i učinjeno. S obzirom da je privremeni upravitelj imenovan da bi zaštitio imovinu Banke i spriječio daljnje nezakonito postupanje uprave, logično je da je za svoj rad odgovarao instituciji nadležnoj za nadzor banaka, a ne dioničarima, jer više nije bilo u pitanju spašavanje njihove imovine, već imovine bančinih štediša, deponenata i ostalih vjerovnika.

Vještaci pogrešno navode da su sve banke u koje je imenovan privremeni upravitelj završile u stečaju, te među banke u koje je imenovan privremeni upravitelj i koje su navodno zbog toga završile u stečaju svrstavaju i banke u kojima nije ni bio imenovan privremeni upravitelj i banke koje nisu ni završile u stečaju. To također govori o znanstvenim metodama kojima se koriste.

No, s jednom tvrdnjom vještaka moramo se složiti: "nezamislivo je da se u toj instituciji (tj. Hrvatskoj narodnoj banci) stvara program izazivanja bankovne krize i rješenja ali netransparentno i za mnoge štetno, a za gospodarstvo razorno" (citat iz Očitovanja). Zaista je nezamislivo da bi uopće postojala takva urota, a još manje moguće da bi Hrvatska narodna banka u njoj sudjelovala. Iako bi se iz njihovog vještva moglo zaključiti suprotno, vještaci bi trebali znati što je bio uzrok bankarske krize 1999. godine i isto tako bi trebali znati da su upravo potezi Hrvatske narodne banke bili presudni u uspješnom rješavanju nagomilanih problema u bankarstvu koji su kulminirali navedenom krizom. Rezultat je uspješan i stabilan bankarski sustav kakav imamo danas.

Ovakva "vještva" (pod navodnicima, jer ne udovoljavaju minimumu stručnosti da bi se mogla nazvati vještvom) doprinose nepovjerenju clijenata u banke i u konačnici štete i dioničarima banaka koje nastoje zaštititi, hrvatskom bankovnom sustavu, a i nacionalnom gospodarstvu u cjelini.